

דף 10

'אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה. ואם הקדיש... בהמה תיעקר...'. הרמ"א (ביו"ד רנח, א. עפ"י הגהות אשר"י) פסק שאם אדם הקדיש (מטלטלין. עש"ך) בזמן הזה – צריך לישאל לחכם וזה מתיר לו את הקדשו בחרטה כשאר נדרים (דקיימא לן (בערכין כג.) נשאלין על ההקדשות. בהגר"א). ואמנם כן הדין לדעת התוס' שלא התירו לפדות מטלטלין אלא קנסוהו לאבדם לפי שעבר על האיסור להקדיש, הלכך תקנתו בשאלה על ההקדש. אבל דעת הר"ף והרמב"ם שגם מטלטלים הרי הם כקרקעות ונפדים בשוה־פרוטה. ולפי זה אין צריך להישאל (עפ"י הש"ך שם [וכן דעת הראב"ן ריש קדושין, שאפשר לחלל על דמים מועטים ולהשליכם לנהר]).

בספר מנחת שלמה (סכ"ה), כתב, כיון שהר"ף הרמב"ם והראב"ד סוברים שמועיל פדיון, וגם לפי התוס' שמחמירים בדבר אינו אלא מדרבנן, אפשר שלהלכה יש להקל בדבר. ע"ע בענינים המסתעפים במובא בע"ז יג ובכורות כו נג.

'לעולם תקלה דהקרבה והנך דלאו בני הקרבה נינהו לא טריד בהו, הך דבת הקרבה היא טריד בה'. ואם תאמר אם כן קדשים בזמן הזה שאינם עומדים להקרבה, מדוע נחוש לתקלה? ויש לומר לפי שדעתו עליהם להקריבם כשיבנה בית המקדש במהרה בימינו, ואינו מסיח דעתו מהם (עפ"י רבנו אליקים). [הטור והרמ"א (ביו"ד שלא, יט) הביאו דברי ספר התרומה שבזמן הזה יכולים להניח תרומה עד שישרפנה ואין חוששים לתקלה שמא יבוא ליהנות ממנה. והקשה הגר"א (סקמ"ב) מאי שנא מהקדש בזמן הזה שחוששים לתקלה? יש מי שתירץ לאור דברי הר' אליקים הנ"ל כי דוקא קדשים בזה"ז שהוא שומרם לעת שייבנה המקדש, שכן זהו עיקר הקדשם לשם כך – חוששים לתקלה, אבל תרומה כבר מסיח דעתו מיד ממנה ולכן אין חוששים לתקלה [ואף תרומה טהורה, שכשייבנה המקדש וייטהרו מותר לאכלה בטהרה – אך הרי אין עיקר מצותה להמתין לבנין המקדש] (עפ"י עלה יונה עמ' רצב). והגר"א שתמה נראה שפירש שבזמן הזה חוששים לתקלה הגם שמסיח דעת מהקרבה כי שמא לא ייבנה במהרה הלכך הוא הדין לתרומה, מה שאין כן בשאר פסולי המוקדשין ששולחים אותם לרעה, אין חוששים].

'אלא לאו שמע מינה בתקלה פליגי שמע מינה'. לכאורה היה אפשר לדחות שנחלקו במחלוקת רבי יהודה וחכמים לעיל, האם חובות של שנה זו קריבות לשנה הבאה. ויש לדחוק ולומר, עד כאן לא נחלקו אלא בשקלים שהבאתם לגזבר זוהי 'הקרבתם' ועל כן סוברים חכמים שחובה של שנה זו אינה קריבה לשנה הבאה, מה שאין כן מעות שהופרשו לקרבן פסח, הואיל ואינם קרבים בעצמם הלכך לדברי הכל קרב הקרבן לשנה הבאה (חדושי בית מאיר).

'זהכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעים שם המפורש שהוא יוצא מפי כהן גדול היו כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. לעיל (לה: לח: מא:): ביו"ד הפ' ובאמירת 'לה' על השעיר, לא נזכר במשנה ענין ההשתחויה אלא אמירת 'ברוך שם בלבד; – יש מפרשים שתאור זה מתייחס לכל ההזכרות שנאמרו קודם, והתנא הוא שהמתין עד סוף כל ההזכרות (עפ"י תו"ט).

יש מי שנתן טעם אחר, וזאת על פי דיוק לשון התנא 'הכהנים והעם העומדים בעזרה', ואמרו בירושלמי (ג, ט) 'הקרובים (ששמעו את השם) היו נופלים על פניהם. הרחוקים היו אומרים ברוך שם כבוד

מלכותו לעולם ועד'. הרי ש'הקרובים' היינו אותם העומדים בעזרה כמפורש במשנה ואילו 'הרחוקים' הם אלו שמחוץ לעזרה. ואם כן המשניות דלעיל מדברות על שאר השומעים, לאו דוקא אלו שהיו בעזרה [וטעם יש בדבר, כי מה היה לעם לעמוד בעזרה בשעת וידוי הפר שלא היה אלא בשביל הכהנים, משא"כ בוידוי שיעיר המשתלח היה מצוה לעמוד בשעת וידוי הכהן עבור כל ישראל. מרומי שדה].

והסבר הדבר הוא; כששומעים את השם המפורש צריכים ליתן שבת, כמו שנאמר כי שם ה' אקרא – הבו גדל לאלקינו. 'גודל' זה מה טיבו? – במקדש שקיימת בו השתחוואה (והשתחוית לפני ה' אלקיך), הרי פעולה זו היא בכלל 'גודל' ואילו חוץ לעזרה שאין שם השתחוואה, די באמירת 'ברוך שם...' דהיינו דברי שירה ושבח לקב"ה בשעת הזכרת שמו (עפ"י 'שיעורים לזכר א"מ ו"ל' ח"ב עמ' עג).

א. יצוין שבכתבי יד ובספרי הראשונים (ע' תוס' סוטה מ: אור ורוע הל' יזהכ"פ רפא; מרדכי תשכא) אין מופיע כל הקטע 'והכהנים והעם...' במשנה – כפי שהראה בדקדוקי סופרים. וכן מבואר בשו"ת הרדב"ז (תתי) שלא הופיע קטע זה במשנה.

ב. מה שפירש 'קרובים' – שבעזרה, 'רחוקים' – מחוצה לה, בשו"ת הרדב"ז (תתי) נראה שמפרש 'קרובים' – העומדים בעזרה ושומעים את השם, שנפלים מאימה ויראה כאילו אינם יכולים לעמוד על עמדם, וה'רחוקים' הם אותם שלא שמעו רק ראו את אחיהם נופלים והיו יודעים שבאותה שעה הזכיר הכהן את השם, לכך היו אומרים 'ברוך שם...'.
 א. יצוין שבכתבי יד ובספרי הראשונים (ע' תוס' סוטה מ: אור ורוע הל' יזהכ"פ רפא; מרדכי תשכא) אין מופיע כל הקטע 'והכהנים והעם...' במשנה – כפי שהראה בדקדוקי סופרים. וכן מבואר בשו"ת הרדב"ז (תתי) שלא הופיע קטע זה במשנה.

(ע"ב) 'שאם היה חולה מרכיבו על כתפו'. ואם תאמר הלא חולה פסול בקרבנות, וכשם ששעיר המשתלח בעל מום ומחוסר זמן פסול, נראה שכן הדין בחולה? – לא קשה, שאינו פסול אלא קודם מתן דמו של חברו (לרבי יהודה) או קודם וידוי דברים (לרבי שמעון), אבל לאחר שנתן לשילוח שוב אינו פוסל בו שום דבר (עפ"י אבני נזר או"ח תנט, יט).

'לומר שאם נטמא משלחו – נכנס טמא לעזרה ומשלחו'. ואם תאמר למה יכנס, יביאו לו החוצה? – שוא כיון שנאמר יעמד חי לפני ה' לשלח אתו, צריך שיהא איש עתי לפני ה' (עפ"י שיטה מקובצת כריתות יד).

ואם כי בדיעבד כשר באחר כמו שאמרו בסמוך כשחלה משלחו – אך כיון שלכתחילה מצוותו במשלח, דוחה טומאה. וכיוצא בזה נראה בכמה מקומות (עפ"י אבני נזר או"ח מה, כ חו"מ קמב ועוד). וע' חלקת יואב (כט) שתמה על כך. וכן יש להקשות מהמבואר במנחות (עב). שלפי הדעה שעומר שנקצר ביום כשר, אם קצרוהו בלילה ונטמא – יקצור אחר ביום הגם שמבטל בכך מצות קצירת לילה דלכתחילה, ובמה שונה מנידון דידן שמשום מצוה שלכתחילה דוחים את הטומאה.

והיה מקום לתלות זאת בנידון הותרה או דחיה, שהרי למ"ד טומאה הותרה בציבור מבואר בגמרא (לעיל ז). שרק משום אכילת השיריים קוצרים שוב (וע' גבורת ארי שם), וא"כ י"ל שזה שדוחים מצות קצירת לילה בשל הטומאה הוא רק משום 'דחיה'. אך דוחק הוא להעמיד הדין הפשוט בסוגיא כמאן דאמר 'הותרה' ודלא כהלכתא.

על כן נראה לחלק בין עומר שנטמא גופו שהוא בעצמו פגום, שלכן אעפ"י שמבטל למפרע מצות קצירת לילה, עדיף להביא טהור, ובין דבר שגופו לא נטמא והדחיה היא בדבר חיצוני, בכניסת הטמא לעזרה, בזה קיום המצוה שלכתחילה דוחה אף טומאה זו. [גם יש להעיר לדברי הנצי"ב לעיל (ז): שאף אם טומאה דחיה בציבור אין להחליף כהן גדול שנטמא במת כי לכתחילה צריך שנתרבה או נמשח שבעה ימים. וזהו דין מחודש אך יש לו יסוד לפי המבואר בסוגיא שמשום מצוה שלכתחילה נדחית הטומאה כאמור]. וע' ע' במובא להלן סז. אודות ביטול מצות עיגוי למשלח את השעיר.

'אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליום הכפורים'. במסכת כריתות דחו דברי רפרם: לעולם יש איסור הוצאה ביום הכפורים (וכן הסכמת הפוסקים) אלא שהכשירו בכך, לשלחו

באותו יום, הלכך לא הוצרכו ללמוד התר מיוחד אלא לענין דחיית שבת. [ובסוגיתנו לא חשו להאריך ולדחות כיון שכבר אמרו במקום אחר. וכן רגיל הדבר, שדברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר. עפ"י תוס' כריתות יד. תו"י ותורא"ש כאן].

[נחלקו הפירושים האם מדובר בגמרא כלפי איסור יציאה חוץ לתחום וכמאן דאמר תחומין דאורייתא (עפ"י תו"י. וכן באר בקה"י (יה) את דברי רבנו גרשום בכריתות), או על איסור הוצאה מרשות לרשות (עפ"י רש"י ותורא"ש). ולפי פירוש זה יש להבין מהו 'הכשירו בכך' – הלא אין מצוה לישאנו על כתפו. וצריך לומר כיון שמצוה לשלחו בכל אופן ואין נפקותא באיזה אופן יעשו זאת, וגם אם הוא חולה צריך לישאנו, הלכך נחשב 'הכשירו בכך'. עפ"י בית הלוי ח"א לח].

ובספרי האחרונים נשאו ונתנו בדרכים שונות לישב שתי הסוגיות, מדוע באחת דחו דברי רפרם ובאחרת לא דחו – ע' שאגת אריה ע; נודע ביהודה תנינא או"ח מו; שו"ת שאילת שמואל מג, ע; הגהות מצפה איתן; כוכב מיעקב סי' רד. מו"מ נוסף בענין תחומין דאורייתא ודרבנן בהקשר לסוגיתנו – ע' שער המלך וטעם המלך שבת כז, א; גבורת-ארי יד-דוד מהר"ץ-חיות ומרומי-שדה; מנחת חינוך רצח, ה; שו"ת בית זבול ח"א כא; שו"ת דובב מישרים ח"ג ז; אבי עזרי ריש הל' שביתת עשור. מו"מ נוסף – ע' בשו"ת דובב מישרים ח"ג לו.

'אלא מפני שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם'. ומה שהזהיר לכל אדם שלא לומר דבר שלא שמע מרבו, והעושה כן גורם לשכינה שתסתלק מישאל (ברכות כו: [וכן בסוכה כח.]. והגרסה שם לפנינו רבי אלי עזר, אך יש גורסים 'ר"א חסמא' או 'ר"א בן דהבאי') – היינו באופן שאומרו בשם רבו (ריטב"א ותו"י שם), או אף כשאומר בסתם אך השומעים מבינים שדברי רבו המה (כן משמע ברמב"ם ת"ת ה, ט), אבל רבי אליעזר נהג שלא לומר כלל דבר שלא שמע מרבו.

ומהרש"א שם חילק בענין אחר; בין דבר שבסברה, שמצינו כמה חכמים שאמרו אעפ"י שלא שמעו מרבים, ובין דבר אחר שאינו מסברה, שזה אין לומר אם לא שמע מרבו.

יש לבאר, אם הדין אינו בא מסברה אלא מדרשת הכתובים, הלא תלוי באיזו מדה ממדות התורה הוא למד, כי מדת קל-חומר [והדומות לה – ע' במובא במנחות פב] אדם דן מעצמו, ומדת גזרה שוה אי אפשר לדון מעצמו, ואם כן על מה באה האזהרה? ויתכן לפרש דבריו שהכוונה על הלכה מחדשת שאיננה סברה פשוטה, שאסור לאמרה כהלכה פסוקה וברורה אם לא שמעה מרבו [אך נראה שאפשר להציגה כאפשרות, כחוכך בדבר מדעתו]. ומדת ר' אליעזר היתה שלא אמר כלל דבר שלא היה מקובל אצלו במסורת מרבו. [במהרש"א כאן (ועוד) פירש שבדבריו רמז להם תשובה, אלא שלא רצה לומר במפורש דבר שלא שמע מרבו]. וע"ע פתח עינים ומגדים חדשים ברכות שם.

– מכמה מקומות נראה שרבי אליעזר דן עם החכמים ואמר דברים מסברת עצמו ולא משמע שהכל דברי רבו. ועוד קשה, מדוע לא לומר דברי עצמו והלא אין למנוע טובה מאחרים? לכן נראה שדוקא כשהיה רבים קיים מנעו עצמם מזה מפני כבודו, ואף במקום שמותר מעיקר הדין נהגו בעצמם חומרא זו, אבל אחר פטירת הרב באמת הורו ודנו (שפת אמת).

עוד אומרים (כמדומה בשם הגר"ח שמואלביץ זצ"ל) שהגם שאמר דברים שלא שמעם מפי רבו ממש והרי עליו אמרו (בחיגה) שהיה דורש בפני רבו במרכבה דברים שלא שמעתן אוון – אך לא אמר אלא דברים שהיה אומרם רבו אילו דן בהם, להוציא סברות עצמיות שאין להן בסיס בדברי הרב.

[וכבר עמד על סתירה זו ממסכת חיגה, הרמ"ע מפאנו (מאמר העתים י). ופירש שבפני רבו היה אומר גם דברים שלא שמעתן אוון מפני שאימת רבו עליו ומובטח היה שלא יאמר אלא דברים נכוחים וישרים. ועוד, מפני שהיה 'דורש' הרי דרשת הכתוב מאמתת את דבריו ואין לנו 'רב' מובהק גדול מזה].

טעמים פרפראות וציונים

'... והנה כשהאדם הישראלי נכשל בחטאים ח"ו ורוצה לשוב בתשובה שלימה לפני הש"י, עיקר התשובה הוא החרטה בלב ובוידוי פה באמת, היינו להתוודות ולדבר ולגלות חטאיו קדם רבון עלמין, ואז על ידי וידוי ודיבורו בפה נסתם פיות המקטריגים והמשטינים החיצונים לבל יוכלו לקטרג ולהשטין עליו, לאשר הוא בעצמו מדבר בעדו בהכנעה, לזה אין להם פה לדבר. ועל ידי זה הש"י מרחם עליו ומכפר חטאיו וכמו שנאמר ומודה ועוזב ירחם. ועיין בזה בזה"ק פרשת פנחס דף רלא. בסופו.

והנה זהו שייך כשיחטא איזה יחיד מישראל. אמנם כאשר יחטאו רבים מישראל ח"ו אז בודאי מן הנמנע שיתחרטו ויתוודו כולם כאחד בלב אחד. אמנם כן כי אית צדיקייא בדרא אשר המה מקשרים את עצמם בכללות נשמות ישראל שבדורם. והמה מתוודים ומדברים בעדם ועושים בזה שני טובות לישראל; א' כי על ידי החטאים והעוונות שעשו בני ישראל ר"ל אין דרך לעלות תפילת כשרי ישראל השמימה, כי על ידי חטאים נסתמו האוירים בחשכות ואפילה על דרך סכתה בענין לך מעבור תפלה. אכן על ידי הוידויים והדיבורים של הצדיקים המתוודים עבור כללות ישראל, עי"ז המה כמו המכים בקרדומות ופותחים דרך ושער מבוא התפלה עלות השמימה. וזהו כוונת וידוי של הכהן הגדול ביום הכפורים, אנא... חטאו עו פשעו לפניך עמך בית ישראל. ועוד שנית פועלים הצדיקים בדיבוריהם ובוידוייהם בעד כללות ישראל, כי בזה נסתם פי המקטריגים והמשטינים החיצונים לבל יוכלו שוב לקטרג ולהשטין ולדבר סרה על זרע ישראל, לאשר כבר דברו הצדיקים דברים אלו. וזהו היתה גם כן כוונת הכה"ג בוידוי ביה"כ, לסתום פי המקטריגים שלא יוכלו עוד לקטרג ולהשטין על זרע ישראל' (מתוך אוהב ישראל דברים).

'אלא שעשו הכהנים (גדולים) קבע ולא היו מניחין את ישראל להוליכו'. יש מי שפירש הטעם על פי דברי המדרש שהמשלח היה מת באותה שנה (איש עתי - שזמנו קצוב). ועל כן היו חייבים הכהנים לתקן שלא יהיו אחרים משלחים אותו אלא מהם כדי שלא ירננו העם שבדוקא הם נותנים עבודה זו לאחרים לעשותה. [ולשון 'קבע' מורה שעשו הדבר כחובה ולא מרצון, כמו 'העושה תפילתו קבע'] (עפ"י תוספות חדשים על המשניות).

(ע"ב) 'שאלה אשה חכמה את רבי אליעזר... אמר לה: אין חכמה לאשה אלא בפלך...' - רצונו לומר שחכמת הנשים עיקרה בלב, והידיים ענפי הלב, כי כל כוחות הפעולה נמשכים מהלב, ועל כן חכמת אשה רק בפלך - רוצה לומר בכחות הפעולה, והמלמדה תורה כמלמדה תפלות כי כשנכנס ד"ת נכנס ערמומית בלב, ופושעים יכשלו בה מצד השמאל, דאם יתחברו לדת-אש דתורה יבואו לאש זרה ותפלות, ולכן גם לתפילין אין להן שייכות דהתפילין מקשרין מוח הדעת להש"י, והן דעתן קלה שאין בהן חיבור חכמה לבינה (לקוטי מאמרים לר"צ הכהן, צא. ע"ע שם קטז; פוקד עקרים כו; צדקת הצדיק קמו; דובר צדק עמ' 43).

- רבי אליעזר לטעמו שאמר (בסוטה כא:): כל המלמד את בתו תורה מלמד תפלות. וע' בהרחבה במובא שם בענין לימוד תורה לנשים.

‘וכן מדרכי המוסר לתלמיד שלא להטריח את הרב שלא לצורך בדברים שאינם מצויים. וזהו ששאלוהו חלה השעיר מהו להרכיבו על כתיפו, והשיבם: יכול להרכיב אני ואתם. וכן כששאלוהו חלה מהו לשלחו ביד אחר אמר להם אהא בשלום אני ואתם – כלומר שלא תחוטו על חליו של משלח. וכן כששאלוהו דחפוהו ולא מת מהו לירד אחריו ולהמיתו אמר להם: כן יאבדו כל אויביך וכו’ כלומר שאי אפשר שלא ימותו בדחיפתו.

וכן אין להדיוטות ולעמי הארץ להתראות בשאלותיהם לפני הרבנים הגדולים אלא שיהו שואלין לבני אדם אחרים גדולים מהם ודיים בכך. דרך צחות אמרו על אשה חכמה ששאלה לרבי אליעזר... וכעס עליה ואמר אין חכמה של אשה אלא לפלך שנאמר וכל אשה חכמת לב בידיה טו כלומר ומה לה לה להטריחנו בשאלות אלו, תתעסק בפלכה ובעסתה ודיה...’.

(לשון המאירי)

‘לא בבליים הם אלא אלכסנדריים הם, ומתוך ששונאין את בבליים, קורין אותם על שם בבליים’. רבי יוסף חיים זצ”ל, בספרו רב פעלים (ח”א יו”ד נה) הביא כמה דוגמאות מדברי חז”ל בגמרא ובמדרשים, וכן מן המקראות, שכינו אנשים מסוימים בשמות וכינויים של אנשים ידועים, על שם מעשיהם ותכונותיהם – הן לטובה הן להפך (וע’ לו עוד ב’מוכרות הש”ס’ שבספר ידי חיים עמ’ קעד).

‘ומתוך ששונאין את בבליים...’. ערש”י ותוס’ במנחות ק. ומשמע שהמדובר ביחס של חכמי ארץ ישראל אל היהודים שבבבל. וע’ במובא בסנהדרין כט שלשון ‘שונאין’ מתפרש בכמה מקומות כלפי ריחוק הדעות ופער בין שיטות והנהגות, עד שאין דעתו של זה סובלת את של חברו. ולא דוקא שנאה בפשוטה, בין האישים – שהיא אסורה ב’לאו’ וביעשה’ מן התורה. ואף כאן (ולעיל ט’ סנינא לכו’) נראה שזו הכוונה.

דף טז

‘בא וישב לו תחת סוכה אחרונה עד שתחשך’. לא עשו לו סוכה בצוק [לדעה זו. עתוס’] – כי ירא לעמוד יחידי במדבר משתחשך, כפרש”י. ולא היו עמו אנשים נוספים – כי אין נכון שיראו הכל אם הולבן החוט אם לאו (תוס’ ישנים).

לעיל (מב) כתבו תו”י ותורא”ש שלכך לשון של זהורית שקשרו בהיכל היתה גדולה, כדי שתיראה הלבנת הלשון מרחוק משום פרסום הנס. ואין זו סתירה כי כאן מדובר לאחר שביטלו קשירת לשון בהיכל כדי לבטל פרסום הסימן כמו שאמרו בברייתא, לכך הקפידו שלא יהא שם אדם.

ויש מי שכתב: אילו היתה שם סוכה נוספת, אין זו ‘ארץ גזרה’, כיון שרשאים לילך עד לאותו מקום בו ביום (תוס’ יום טוב. וע”ע רש”ש וחדושים ובאורים).
ורבי יהודה לא חש לדבר, ולדבריו היו מלוים אותו עד הצוק.

אפילו למאן דאמר תחומין דאוריתא, כיון שלא היתה לו שם שביתה קבועה מתחילת היום, אם חוזר לו אין כאן איסור תורה, וחכמים לא גזרו באופן זה (תוס’ ישנים תורא”ש וריטב”א. וע’ גם במנחת חינוך כדו).
ערש”ש שסייע מכאן כדברי רי”ף שתחום י”ב מיל מדאוריתא, ולכן קבעו צוק במרחק זה. וכבר העירו הלא רבי מאיר סובר ששיעור תחומין מדאוריתא מיל אחד. וע”ע גבורת ארי.

שאלות ותשובות לסיכום מסכת יומא

א. הלכה כרבי אלעזר ורבי שמעון, וכן סתמה משנתנו (רמב"ם פסולי המוקדשין ד, טו).
ב. מדובר כשאבד השעיר לאחר שהגרייל עליו, שאם אבד קודם הגרלה ראוי הוא לשעיר הנעשה בחוץ. ואפילו אם נמצא לאחר יום הכפורים אפשר להקריבו בראש חדש וברגלים – לרבי שמעון בפרק קמא דשבועות (תרא"ש).

ב. פר של יום הכיפורים; לדעת האומר חובות של שנה זו קרבות לשנה הבאה (כן פירש רבא דעת רבי יהודה בשקלים, שלא כחכמים. ואפשר שכאן הכל מודים שקרב לשנה הבאה. ע' בית מאיר) – כשר להקריבו לשנה הבאה מצד עיקר הדין [אם לא מת הכהן הגדול שהוא בעליו], אך לא השעיר – כי קרבנות ציבור מצוה להביאם מהתרומה החדשה (ואת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה – חדש והבא קרבן מתרומה חדשה). ובדיעבד כשר ובלבד שלא תעבור שנתם. [בשעיר אתה מוצא אליבא דרבי כגון שלא עברה עליו שנת חמה. ובפר – כגון שלא עברו עליו שלש שנים (לחכמים) או אף יותר (לרבי מאיר)].
משמע מדברי התוס' שהפר יותר מבן שלש [לדברי חכמים] פסול מהתורה. ויש חולקים וסוברים שאינו אלא מדרבנן ולכתחילה (ע' משנה למלך איסורי מזבח ב, ו; פרה א, א; חו"א פרה א, ז-ח).
גם באופנים שהשעיר כשר לשנה הבאה, אין הגורל קובע משנה לחברתה (רבי זירא), וצריך גורל חדש. ואף על פי שיש אופנים שכשרים לשנה הבאה כאמור, למעשה אין מקריבים אותם לשנה הבאה בשום אופן – משום חשש תקלה, שמא יקריבום בלא משים במשך השנה.
[ואמרו שחשש תקלה גופא שנוי במחלוקת תנאים. אך גם אם אין חוששים לתקלה נראה בגמרא סיבה נוספת שאין להקריב הפר – גזרה שמא מתו בעליו (ולדברי התוס' אפילו מת אחד מן הכהנים שוב אין מקריבים אותו, גזרה משום חטאת שמתו בעליה). וכן השעיר לכתחילה אינו קרב אלא מתרומה חדשה כאמור. גם יש חשש שאם יקריבוהו יבואו לומר הגורל קובע משנה לחברתה. גם גזרה אטו עברה שנתו].

ג. לדברי רבי, 'שנה' שבתורה [לענין מכירת בית בעיר חומה ועוד. עפ"י ערכין לא; ר"ה ו:] נחשבת לפי מנין ימות החמה, 365 יום. וחכמים אומרים: מונה י"ב חדש מיום ליום – בפשוטה. ואם נתעברה – מונה י"ג חדש. ומבואר בגמרא שכן הדין לענין גיל הקרבנות, תלוי הדבר במחלוקת רבי וחכמים.
הלכה כחכמים (עפ"י רמב"ם שמיטה יב, ה; בכורות א, יב).
ע"ע פרטים נוספים בערכין לא.

דף סו

דין הקדשה בזמן הזה – נתבאר בע"ז יג.

קיא. א. מהו המשך מעשי כהן גדול לאחר מתנות דם פר ושעיר?

ב. מי הוא המשלח את השעיר לעזאזל?

ג. האם וכיצד שילוח השעיר דוחה שבת וטומאה?

ד. חלה משלחו; דחפו ולא מת – מה יעשו?

א. לאחר מתן דמים של פר ושעיר, בא לו כהן גדול אצל שעיר המשתלח שהיה עומד כנגד בית שילוחו, סומך שתי ידיו עליו ומתודה על כל עוונות בני ישראל. [הכהנים נכללים בוידויו, ב'עמך בית ישראל' – לדעת רבי יהודה. כן אמר אביי (וכ"פ הרמב"ם עיוה"כ ד, ב), ודלא כרבי ירמיה שנקט שלרבי יהודה מזכירים ביחוד בוידויו].

שעג

[הכהנים והעם העומדים בעזרה, כשהיו שומעים שם המפורש שהוא יוצא מפי כהן גדול, היו כורעים ומשתחוים (בפישוט ידים ורגלים. ע' שבועות טו: רמב"ם תפלה ספ"ה) ומודים (כן הוא הנוסח בפיוט סדר העבודה. וע' לעיל כא. ברש"י שבשעת השתחויה היו מתוודים) ונופלים על פניהם ואומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.

בירושלמי מבואר שהקרובים היו כורעים ומשתחוים (וגם אומרים 'ברוך שם...!'. מפרשים), והרחוקים אומרים 'ברוך שם'. מסרו למי שהיה מוליכו.

ב. הכל כשרים להוליך את השעיר (איש – להכשיר את הזר), אלא שעשו הכהנים [גדולים] קבע ולא היו מניחים את ישראל להוליכו. אמר רבי יוסי: מעשה והוליכו ערסלא, וישראל היה. אותו אדם מזומן לכך (מאתמול. איש עתו).

ג. עתי – ואפילו בשבת. ואפילו בטומאה. ופירשו: אם היה חולה – מרכיבו על כתפו. ואם נטמא משלחו – נכנס לעזרה טמא ומשלחו (רב ששת. וע"ע שיטמ"ק כריתות יד. בהשמטות אות יב; מקדש דוד כא). יש אומרים שטומאת מת בלבד הותרה לצורך שילוח השעיר [ואפשר שצריך ריצוי ציץ לדעה זו]. ויש חולקים וסוברים שכל הטומאות הותרו (ע' במובא באמרי מבשר' על תורא"ש).

ד. חכמים אומרים: חלה משלחו – ישלחנו ביד אחר. דחפו ולא מת – ירד אחריו וימיתנו.

ק"ב. מדוע מיתות עובדי העגל היו חלוקות זו מזו?

רב ולוי, אחד אמר: זיבח וקטר לעגל – מיתתו בסיף (כדין עובד עכו"ם שחייב מיתת בית דין. ומיתת בן נח בסיף, וכך היה דינם קודם שנתפרשו ד' מיתות. רש"י. וערמב"ן שמות לב, כז; מהרש"א; חזו"א קכה,ו). גפף ונישק – במיתה בידי שמים (כהוראת שעה (עפ"י תו"י, רמב"ן שם). וי"א שסבר כרבי יהודה (בתוספתא סנהדרין י, ב) שהמנשק דינו במיתה בידי שמים. עפ"י משך חכמה תשא לב, כו ועוד). שמח בלבבו – בהדרוקן. ואחד אמר: עדים והתראה – בסיף. עדים בלא התראה – במיתה. לא עדים ולא התראה – בהדרוקן (כבדיקת הסוטה. כבע"ז מד).

[שבתו של לוי לא עבד עבודה זרה (שנאמר ויעמד משה בשער המחנה ויאמר מי לה' אלי – ויאספו אליו כל בני לוי. ומה שנאמר האמר לאביו ולאמו לא ראיתו ואת אחיו לא הכיר ואת בְּנֵי לא ידע – הכוונה לאבי אמו (ולאם אמו. עתו"י) מישראל, וכן לאחיו מאמו ולבני בתו מישראל].

דף סז

- ק"ג. א. מה הוא המרחק בין ירושלים למקום דחיית השעיר? כיצד ליוו את המשלח?
 ב. דחיית השעיר – כיצד?
 ג. אברי שעיר המשתלה, מהם בהנאה?
 ד. מה דרשו מהמדבר; ארץ גזרה; עזאול?
 ה. המשלה את השעיר – מאימתי מטמא בגדים? האם גם מלוויו מטמאים בגדים? **שע**